ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ
Регистрационен индекс | Дата
ВСС-13533 29-10-2026

ДО
„БЪЛГАРСКИ ИНСТИТУТ ПО ПРАВНИ ИНИЦИАТИВИ“

Отговори на поставени въпроси по реда на чл. 29и, ал. 2 ЗСВ

от Асен Цветанов, кандидат за член на ВСС от професионалната квота

1. Ефективност на настоящия ВСС при защита на независимостта на съдебната власт и действия при конкретни случаи на натиск

Оценката ми за ефективността на настоящия ВСС при защитата на независимостта на съдиите е критична. Има случаи, в които Съдийската колегия е заемала публична позиция в защита на магистрати и е предприемала конкретни действия, включително приемането през 2020 г. на механизъм за реакция при натиск. Практиката обаче показва и случаи, в които реакцията е била закъсняла, непоследователна или не е довела до своевременно изясняване на данните за нерегламентирано влияние. Особено показателни за мен са случаите на съдия Владислава Цариградска и съдия Ивайло Йосифов Иванов. По случая на съдия Цариградска данни за натиск са били представени пред ВСС още през 2020 г., но години по-късно, след убийството на Мартин Божанов, се наложи отново да бъдат създавани комисии и да се изясняват обстоятелства, които поставят въпроса дали първоначалната институционална реакция е била достатъчно ефективна. Още по-притеснителен е случаят със съдия Ивайло Йосифов Иванов. При подаден сигнал за възможен натиск във връзка с конкурс за административен ръководител Съдийската колегия първоначално обявява решение за изслушване на засегнатия съдия и останалите лица, а впоследствие чрез поправка на явна фактическа грешка приема обратното и отказва изслушването. Така механизмът, създаден именно за изясняване и защита при твърдения за натиск, практически не е приложен в случай, в който твърдението за въздействие засяга член на самия ВСС. За мен това показва системен проблем. Механизмът за защита на независимостта не може да зависи от това кой е предполагаемият източник на натиска или кой е засегнатият съдия. Особено когато твърдението за намеса идва от самата съдебна система, ВСС трябва да прилага по-висок, а не по-нисък стандарт на прозрачност и проверка.

Не бих квалифицирал предварително поведението на конкретни членове като нарушение или прикриване, преди фактите да са установени по надлежния ред. Но когато институционалният орган отказва или не успява да използва собствените си механизми за изясняване на сериозни данни за натиск, това обективно създава съмнение дали защитава достатъчно ефективно независимостта на съдиите. Именно този дефицит искам да преодолея с предложения от мен механизъм за ранна реакция, предварително известна процедура и задължение за институционален резултат.

2. Възможност за отзоваване на изборните членове на ВСС от професионалната квота

Не подкрепям възможност изборен член на ВСС да бъде отзоваван само защото професионалната общност или нейно мнозинство не одобрява конкретни негови позиции или гласувания. Това следва пряко от разбирането ми за ролята на члена на ВСС. В концепцията си съм заявил, че избраният член не е делегат на група, съд, съсловна организация или неформално мнозинство. Той дължи лоялност на закона,

независимостта на съдебната власт и принципите, които е заявил пред професионалната общност, и трябва да може да формира собствена позиция и при необходимост да остане в малцинство. Възможността за отзоваване заради конкретно гласуване би създала риск независимостта на члена да бъде заменена с постоянна зависимост от моментните настроения на избралите го магистрати. Това не означава липса на отговорност. Напротив – подкрепям силна и постоянна отчетност пред професионалната общност: публичност на позициите и гласуванията, мотивиране на ключовите решения, деклариране и отвод при конфликт на интереси и периодичен отчет за изпълнението на заявената програма. Действащата Конституция предвижда конкретни основания за предсрочно прекратяване на мандата на изборен член на ВСС. За мен разграничението е ясно: отчетност – да; императивен мандат – не.

3. Професионални и морални качества при избора на председатели на ВКС и ВАС и на главен прокурор

За заемането на тези длъжности формалното изпълнение на законовите изисквания е необходимо, но не е достатъчно. Бих търсил доказана професионална компетентност и репутация, висока лична почтеност, независимост и липса на зависимости, управленски способности, предвидимост на професионалното поведение, способност за работа с хора и готовност за публична отговорност за взетите решения. При председателите на върховните съдилища за мен особено важно е отношението към вътрешната независимост на съдията. Административният ръководител трябва да разполага с реални управленски инструменти, но не и с механизми за влияние върху вътрешното убеждение и решаването на конкретни дела. Тези качества следва да бъдат оценявани по предварително известен и еднакъв стандарт. В концепцията си предлагам при избора на административни ръководители да има предварително известни групи критерии – професионална репутация, управленска визия, способност за работа с хора, административна и финансова грамотност, почтеност и комуникационни качества, както и еднакво ядро от въпроси и практически управленски казуси. Крайният избор трябва да позволява да се разбере защо един кандидат е предпочетен пред друг по тези критерии. При проверката на почтеността трябва да се използва цялата законно достъпна информация – кадрово досие, декларации за имущество и интереси, данни от компетентните контролни органи, сигнали и становища, при реална възможност кандидатът да отговори на всяка неблагоприятна информация. ВСС не трябва да придобива несвойствени разследващи функции, но конкретен и съществен въпрос за имущество, конфликт на интереси или зависимост не бива да остава неизяснен преди избора.

4. Разликите във възнагражденията между инстанционните нива

Различната степен на професионална отговорност оправдава различия във възнагражденията между отделните нива на съдебната система, но не и необяснимо или постоянно увеличаващо се раздалечаване между тях. Когато към определено ниво последователно се добавят нови подсъдности, увеличава се натовареността или се променя характерът на работата, трябва периодично да се проверява дали съотношението във възнагражденията продължава да бъде справедливо. В концепцията си предлагам при доказано прекомерно разширяване на тази дистанция да може временно да се прилага умерено диференцирана годишна актуализация – с по-висок процент за по-ниските нива и плавно намаляващ процент към по-високите, до достигане на предварително определено и обективно обосновано целево съотношение.

След достигането му системата следва да премине отново към общия механизъм за актуализация. Целта не е изравняване на възнагражденията, а справедливо и устойчиво съотношение между тях. Подкрепям законовата рамка да съдържа ясни основни принципи и гаранции за формирането на възнагражденията. Не считам обаче за целесъобразно в закона да бъдат фиксирани конкретни годишни проценти или неизменна „ножица“. Конкретната политика трябва да отчита инфлацията, доходите, бюджетните възможности, натовареността, промените в подсъдността и кадровата устойчивост. Различната отговорност оправдава различие във възнаграждението, но не и необяснима дистанция между отделните нива на съдебната система.

5. Използвал ли съм генеративен изкуствен интелект или софтуер, базиран на големи езикови модели, при разработването на концепцията

Използвал съм изкуствен интелект, но като помощен редакционен и технически инструмент, а не за формиране на съдържателната основа на концепцията и не като източник на професионалните позиции и предложенията в нея. Използването му е било основно за форматиране и структуриране на вече подготвен материал, езикова и стилистична редакция, откриване на повторения и тавтологии, сравняване на различни варианти на формулировки и проверка за вътрешна последователност на текста. Съдържателната основа на концепцията – идентифицираните проблеми, професионалните оценки, приоритетите и предлаганите решения – е формирана от професионалния ми опит като съдия и административен ръководител, от предходната ми професионална практика и непосредствената ми работа със съдебната система, от професионалния обмен и обсъжданията с колеги съдии от държави – членки на ЕС, от публично достъпната информация и от многобройните разговори с колеги през годините, като впоследствие доразвих и конкретизирах тези виждания и в хода на настоящата процедура. Не съм използвал изкуствен интелект като заместител на собствената си професионална преценка или за автоматично създаване на позициите, които защитавам. Всеки текст, предложение и формулирана теза в окончателната концепция са прегледани и приети от мен и нося изцяло отговорността за тях. Технологиите са област, към която имам траен професионален интерес и допълнителна подготовка – имам техническо образование в областта на електротехниката и електрониката, а във връзка с този мой опит бях включен и в работна група към ВСС, свързана с внедряването на изкуствен интелект в съдебната система. В срещите и разговорите си с колеги съм представял и подробно аргументирал виждания си за осъвременяване на организацията на съдебната система в съответствие с технологичното развитие – развитие на електронното работно място на съдията и съдебния служител, разумно и контролирано внедряване на изкуствен интелект, съвременни дигитални работни средства и други практически решения. В този смисъл възприемам изкуствения интелект като съвременен инструмент за подпомагане на работата, подобно на други средства за редакция, търсене и обработка на информация, но не и като заместител на професионалния опит, личното убеждение и отговорността за взетата позиция.

Въпроси по концепцията

1. Предварително известни критерии при командироването и практиката ми като председател на Районен съд – Раднево

В качеството ми на административен ръководител – председател на Районен съд – Раднево не съм командировал съдии в други съдилища, тъй като Законът за съдебната власт не предоставя такова правомощие на председателя на районен съд. При хипотезата на чл. 81, ал. 1 ЗСВ правомощието за командироване при необходимост от заместване на съдия в районен съд е предоставено на председателя на съответния окръжен съд. Поради това не бих могъл коректно да посоча собствена практика по упражняване на правомощие, което законът не ми е предоставил.

Предложението ми в концепцията е насочено към начина, по който компетентният административен ръководител упражнява предоставеното му от закона правомощие. Когато повече от един съдия е изразил съгласие и отговаря на законовите изисквания, изборът следва да се основава на предварително известни и проверими критерии, свързани с професионалния опит, квалификацията и потребностите на приемащия съд. Следва да се отчита и отражението върху съда, от който магистратът се командирова, а предпочитанието към конкретен съдия да бъде мотивирано така, че да може да се проследи защо именно той е избран. Това не означава прехвърляне или споделяне на правомощието с друг орган. Напротив – в концепцията си изрично съм посочил, че единните стандарти за прозрачност и мотивиране трябва да се прилагат при запазване на законовите правомощия на компетентния административен ръководител.

2. „Сигурен електронен вот“ – гаранции и необходимост от широко професионално съгласие

Съмненията около досегашната система показват, че доверието в електронния вот не може да се основава единствено на уверението, че даден софтуер е сигурен. Самият Пленум на ВСС е отчел съмнения относно годността на съществуващата система и през 2025 г. е приел изборът от професионалната квота през 2026 г. да се проведе с хартиена бюлетина, включително поради невъзможността своевременно да бъде изградена нова електронна система, гарантираща тайната на вота. В концепцията си не предлагам просто връщане към предходната система. Предлагам изграждането на ново технологично и организационно решение със значително по-висока степен на проверимост и сигурност. Необходимите гаранции според мен са високонадеждна електронна идентификация и многофакторна защита; гарантиране на принципа „един избирател – един глас“; ясно техническо разделяне между удостоверяването на самоличността на избирателя и съдържанието на неговия вот; невъзможност впоследствие конкретният избирател да бъде свързан с конкретния избор; техническа възможност да се провери, че гласът е отчетен и не е упражнен повече от веднъж; независим одит на информационната сигурност и реални тестове за устойчивост преди използването на системата. Резултатите от проверките следва да бъдат публично оповестени в обем, който позволява професионална оценка, без да се застрашава сигурността на самата система.

По отношение на широкото съгласие считам, че новата система трябва предварително да бъде представена, обяснена и обсъдена с професионалната общност и да се стреми към висока степен на доверие сред бъдещите ѝ потребители. Не бих превръщал обаче „широкото съгласие“ в заместител на доказаната техническа сигурност. Доверието не може да замести независимия одит и проверимостта; но и технически надеждна система не трябва да бъде въвеждана без достатъчна прозрачност, така че професионалната общност да разбира защо може да ѝ има доверие.

3. Механизмът за ранна защита на независимостта – разграничаване на критика от нерегламентирано влияние и процедура за първоначална оценка

Защитата на независимостта не трябва да превръща ВСС в орган, който защитава съдиите от всяка критика. Публичната, медийната и професионалната критика към съдебен акт, неговите мотиви, публичното поведение на съдия или функционирането на съдебна институция е допустима, включително когато е остра. Основният критерий за разграничаване според мен е не дали едно изказване е неприятно или критично, а дали са налице конкретни данни за въздействие, насочено към свободното упражняване на съдийската функция. Към потенциално нерегламентирано влияние биха насочвали данни за заплаха или принуда, обещание или предлагане на облага, опит за въздействие върху конкретно дело извън установения процесуален ред, както и използване или заплаха с използване на кадрови, атестационни, дисциплинарни или административни механизми заради определено правораздавателно поведение. От значение са и конкретността и проверимостта на информацията, връзката ѝ с упражняването на съдийската функция, характерът и интензитетът на твърдяното въздействие и наличието на непосредствен риск. Предварителната оценка няма за задача да установи извършено ли е нарушение или престъпление. Нейната цел е значително по-тясна – да установи има ли достатъчно конкретни данни и необходимост от незабавна институционална защита. Точно това разграничение съм направил и в концепцията си.

Съдийската колегия следва предварително да приеме ясна процедура и да определи органа или състава, който извършва тази първоначална оценка, така че реакцията да не зависи от това кой е засегнатият съдия или какъв обществен интерес предизвиква конкретният случай. При данни за очевидно сериозен натиск следва в кратък предварително определен срок да се установи контакт със засегнатия съдия или съд, да се прецени необходимостта от първоначална публична институционална реакция и, когато данните попадат в компетентността на ИВСС или друг орган, той да бъде незабавно сезиран. В концепцията си съм посочил ориентир от 24–48 часа за първоначалната реакция при очевидно сериозните случаи. ВСС не трябва да проверява правилността на съдебния акт, да обсъжда съдържанието на висящо дело или да замества компетентния орган при проверката по същество. Неговата функция тук е друга – да не остави съдията сам срещу сериозен нерегламентиран натиск и едновременно с това да не превърне защитата на независимостта в защита от легитимна критика.

С уважение: Asen Tsvetanov Tsvetanov

Digitally signed by Asen Tsvetanov Tsvetanov
Date: 2026.10.29 16:33:24 +02'00'

Асен Цветанов